

Gábor Németh (Maďarsko)

Prozaik, scenárista, redaktor, vysokoškolský pedagog, narozen 1956. Na Univerzitě divadelních a filmových umění v Budapešti vyučuje dramaturgii, scenáristiku a tvůrčí psaní. Ve svém nejznámějším románu *Zsidó vagy?* (Jsi žid?) vykresluje základní zkušenost cizoty, jedná se zároveň o autobiografii i autobiografickou fikci. „Pocit cizoty je pro člověka pekelný proto, že v sobě hledá chybu, hřích, provinění, kterých se dopustil tím, že prožívá pocit cizoty. Vždyť v dobrém světě se zlo cítí jako něco cizího. (...) Moje tušení o vlastním židovství pocházelo z mé vlastní duše. A já jsem žid pouze v tom smyslu, že jsem se v nejcitlivějším období svého života za žida považoval.“ Némethův román *Egy mormota nyara* (Léto jednoho sviště) je roadmovie překlenující Evropu. Vypravěčem je lokační skaut, který hledá vhodná místa k natáčení filmu s postavou Lorda Byrona. Během cesty vede monolog adresovaný svému synovi, vstupují do něj reálné kulisy: migrační krize, extrémní islamismus a romská otázka. Formou vypravěčova deníku a dopisů se autor zamýšlí také nad nesdělitelností literatury a koncem umění vůbec.

úryvek z románu *Léto jednoho sviště* přeložil Jiří Zeman

za přístavem jsem si vypůjčil tmavě modrého saaba, kabriolet, stáří nejmíň patnáct let, turbomotor s objemem tři tisíce, v souladu s tím jsem se taky svěťácky křenil a při první možné příležitosti jsem sklopil střechu, na sadil jsem si sluneční brýle, klasické raybany, navržené pro americké stíhače a pro mě, a na hlavu si vrazil pískově žlutou kšiltovku kangaroo z hrubého plátna

v kufru mi cinkal karton frascati

jemný, čistý písek a tři kilometry hotelů, fakt jeden za druhým a před každým z nich vlastní pláž s rastrem slunečníků k pronájmu, v různých barvách podle hotelu, tyč slunečníků obepíná jako prstenec na třeni muchomůrky zelené malý stolek a patří k nim taky dvě lehátka a malá cedulka, která se věší na slunečník, aby si člověk mohl zabrat místo a pak ho lehce našel

zvykem je tady každý den se stěhovat, takže člověk postupuje hezky pomalounku směrem k moři, i když tenhle přísný řád občas narušují nevyzpytatelné sympatie recepčního

a samozřejmě taky peníze, předpokládám

tří-, maximálně čtyřpatrové budovy, většinou z šedesátých let, všechny pokoje s výhledem na moře, včetně balkonů těch, které jsou po stranách

řekl jsem si, že bude fajn týden si tady odpočinout, pravidelná strava, válení se na pláži, plavání nebo aspoň onen specifický způsob pohybu, kterému se u moře tak říká

měl jsem štěstí, v hotelu roma jsem dostal pokoj s okny do průčelí, ve třetím patře, s výhledem na blankytně modrý obdélník hotelového bazénu

rozhodl jsem se, že si ještě před večeří zajdu k moři

pláž už byla prázdná, na každém slunečníku návlak, lehátka složená, v tak pravidelných rovnoběžkách, že to člověka iritovalo, páreček dvojčat zaměstnaných na sezónní práci, odněkud z emilie romagny, širokými hráběmi česal písek, dokonalou samotu narušoval jen manželský pár okolo padesátky, seděli ruku v ruce proti západu slunce a zbožně hleděli na moře,

jako v nějakém zeffirelliho filmu, on měl na sobě světle béžový letní oblek a ona jednoduché šaty bez rukávů, ze stejného materiálu, ve tvářích jakousi nevysvětlitelnou něhu, jako by obdivovali nějaké mistrovské dílo v některém známém evropském muzeu

o chvíli později jsem pochopil

mezi vlnami vykoul nejdrív šnorchl, pak potápěčské brýle a nakonec ta, kterou skutečně právem považovali za mistrovské dílo, jejich dcera

mohlo jí být tak dvanáct

začala poskakovat ve vlnách

dlouhé černé vlasy jí jako mokrá vlajka se záplavou vodních kapek pleskly do zad, když se náhle zvedla z vln, které jí byly jenom do pasu, muž a žena se začali smát, potom žena vstala a s bílou osuškou se vydala naproti dívce, která se založenýma rukama přitisknutýma k hrudi vyběhla z vody, trochu neohrabaně, jak se přitom třásla zimou, a v písku pláže za ní zůstávaly mokré stopy

všichni tři se na mě podívali, s úsměvem, jako bych měl sdílet jejich radost, což mi ani nebylo zatěžko, bylo tak jasné, že ta dívka byla andělem spásy jejich čím dál potemnělejšího manželství, skutečně andělem, kterého se od té doby stále nedokážou nabažit, představil jsem si je před dvanácti lety, jejich obavy, úzkosti, bláznivá přání té ženy, která manžel bez mrknutí plní, cestu do nemocnice nad ránem, muže, jak chodí sem tam před porodním sálem, unavený úsměv ženy, všechna ta plytká a úctyhodná klíšé

jak v brazilské telenovele

představil jsem si to a taky jsem se na ně usmál, jako bych jim dával najevo, že se nemají zač stydět, já na té nepřiměřené rozcitlivělosti nevidím nic špatného

tím se z nás napříště stali milí známí, věrní druzi v opalování, kteří se při každé možné příležitosti srdečně zdraví, shodou okolností jsme byli i sousedé, což mělo za následek onu nepříjemnou skutečnost, že když člověk vyšel z pokoje podívat se na moře, hned jsme si mimoděk narušovali auru, jelikož společný balkon byl rozdělen všehovšudy tabulí pískovaného skla zasazenou do tenkého železného rámu, a i ta sahala sotva do pasu, takže hranice mezi námi byla nanejvýš symbolická, a když někdo z nás vyšel ven, aby si rozložil mokrý ručník, vykouřil cigaretu nebo se prostě jen pokochal výhledem na moře, bezděčně se zarazil, pokud byl balkon na druhé straně už obsazený

kromě pozdravu neuměli anglicky ani slovo, já zase neuměl nic víc italsky

já na ně bona notte a italové na mě good night

byl konec hlavní sezóny, pobřeží bylo plné po celé délce, až na sousední hotel, když jsem první ráno vyšel na balkon, abych se v tom sláném vzduchu trochu protáhl, hned jsem si všimnul opuštěné terasy s železnými židlemi připoutanými řetězem ke stolu a vypuštěného dětského bazénku, ze čtvrtého patra byl vidět i zadní dvůr, červené kolo, o zeď opřená košťata a čtyři pěkně napěchované pytle na odpadky, z rozhrabané igelitové tašky snídala zrzavá kočka, parkoviště bylo prázdné, ale u zásobovacího vchodu stály vedle složených plechových stolků bílé plastové židle, hotel byl zavřený, evidentně nepřijímal hosty, a přece v něm někdo bydlel, to bylo jasné, potom se otevřely dveře a někdo z nich vyšel, dlouho jsem viděl jen dvě bosé černé nohy v zákrytu improvizované stříšky z průsvitné zelené sítě proti komárům a fólie, pak

vyšel blíž, hubený, vysoký Somálec nebo Etiopan, začal se drbat na břicho pod vytahaným nátělníkem, zapálil si cigaretu a občas si loknul z plechovky koly

typický „vukumpřa“

jak říkají italové onomu druhu přistěhovalců, většinou z afriky, kteří se živí prodejem slunečních brýlí, padělaných kabelek, rohožek, osušek, levných hodinek a šperků, a přesto se nedokážou správně naučit ona dvě italská slova, jedinou italskou větu, „vuoi comprare“, kterou kromě číslovek potřebují, protože ji používají místo pozdravu, při představování i když člověku něco nabízejí

italové je tudíž ztotožňují s jejich chybou

z budovy vycházelo čím dál více lidí, černí muži, ale fakt jako kdyby dorazili přímo z afriky, tak moc neměli nic společného s tím, co právě začínalo venku za plotem, na italském pobřeží

posedali si na židle, nakonec zevnitř vyšly dvě drobné ženy, jemné a křehké, rozdaly talíře a přinesly keramickou mísu

dlouhou naběračkou začaly rozdělovat kouřící masu

nejspíš nějaká sladká kaše, protože soudě podle jejich šermování rukama se na ni hned začal slétávat hmyz

masačky nebo vosy

vrátil jsem se do pokoje pro teleobjektiv ve snaze použít foťák jako dalekohled, abych tomuhle naprosto zásadnímu detailu mohl při jít na kloub, ale nechtěl jsem, aby si mě všimli, sledoval jsem je, sedl si do podřepu a zkoušel to z úkrytu za zábradlím balkonu, skleněná výplň zábradlí v kombinaci se zeleným filtrem stříšky už byly moc, ovšem když už jsem tam byl, pořádně jsem tu terasu pročesal, zorný úhel teleobjektivu svět za plotem krásně ohraničil

začal jsem exponovat

v podstatě zabrali sotva stometrový zadní dvůr, zabrali ho a prostě připojili k africe, kdyby se někdo díval jenom na ty fotky, určitě by nevěřil, že nevznikly o pár tisíc kilometrů dál na jih

všechno jim hrálo do karet, lišty provizorní stříšky vyšisované vlivem slaneho ovzduší, zeleň té prověšené fólie, hromada oranžových pivních přepravek nebo k prasknutí napěchované bílé igelitové tašky, jejichž obsah odtud nešlo odhadnout, africky díky nim působil stolek s poházenými slupkami od ovoce, červené kolo opřené o zeď, neonově modrá tříčtvrťková hadice kroutící se po rozpáleném betonu, dokonce i ta místy suchá datlová palma přecházející k nim z parkoviště našeho hotelu, která v lehkém závanu větru začala pokyvvovat a díky klamné perspektivě vypadala, jako by se občas dotkla ošuntělého slamáku jednoho z vukumpřů

na sobě měli nekvalitní kraťasy nebo tep láky s maskáčkovým vzorem, barevná trička, padělky nike, adidas a puma, na nohou ošlapané pantofle speedo, marketing včetně nasoukání se do tzv. půvabných lidových krojů evidentně začíná až po snídani

oranžové, tmavě zelené a šarlatové hazuky, šílené hábity, totálně rozšmajdané rákosové pantofle, na hlavě rafinovaná kreace z kuchyňské utěrky, na očích jako škraboška z nějakého maškarního bálu uhlově černé sluneční brýle

těžko se jich nabažit

celé se mi to zalíbilo natolik, tenhle palebný úhel na balkoně, že jsem si navyknul vracet se po snídani ještě zpátky na pokoj, abych pročesal terén, na onu hodinu, než se dole na pláži trochu ohřeje písek

den co den, až na jeden

předchozí noc byl totiž úplněk, měsíc mi svítil přímo na postel, probudil jsem se se silným tlukotem srdce, z nějakého pitomého snu, ani jsem nečekal, až skončí, a rozhodl jsem se radši probudit

vyšel jsem na balkon, abych se v chládku noci trochu uklidnil

bylo tak kolem třetí

nikde ani živáčka, kromě afriky

na zadním dvoře stál starý ford s otevřeným kufrem, ve kterém svítilo jediné žluté světlo, otevřely se dveře kuchyně a vyšly z nich dvě shrbené postavy táhnoucí něco těžkého, když došly k autu, ukázalo se, že je to černý pytel z pevného, silného plastu, takový, v jakých se vyhazuje suť po menších zednických pracích, ovšem to, co skrývali v tomhle, by šlo jen hodně těžko nepovažovat za lidské tělo, jejich chování, nervózní přerušovaný šepot, v jakémkoli jiném případě nevysvětlitelný spěch, s jakým ten neforemný balík naložili do auta, opatrné pohyby, když zavírali dveře kufru, to všechno tomu nasvědčovalo, hned jsem si vzpomněl na fámy, co se říkaly u nás, o tom, že i když se očividně otevírá čím dál víc čínských restaurací a na předměstí rostou další čínské tržnice, čínské hřbitovy nikde, fakt nikde, ani jeden

vukumprové dotlačili dodávku až na zadní cestu, aby se zvuk motoru neodrážel od zdí obou hotelů, teprve pak nastartovali motor a velmi pomalu, se zhasnutými světly se rozjeli směrem k průmyslové zóně

k ránu jsem usnul

snídani jsem vynechal, teprve v poledne jsem se probudil, jak jsem byl celý zpocený, když do pokoje zostra páliło slunce, vypotácel jsem se na balkon, sám nevím proč, a automaticky jsem rovnou sáhl po foťáku

na hotelové pláži byla hlava na hlavě, v průvanu zbýval jen můj slunečník, ohlédl jsem se na své sousedy, bonanotteovi se totiž v souladu se svou cedulkou posunovali každý den o píd společně se mnou, takže jsme dnes byli zase o něco blíže moři, a opravdu tam stáli, usmívali se, dívka ležela na lehátku, na bříše, protože jí jeden vukumpra právě maloval hennovými barvami na lopatky křídla, jedno už bylo hotové a druhé už skoro taky, maličká andělská křídla, kluk, který je maloval, byl malý a velmi štíhlý, pracoval klidně a sebejistě, ni kde žádná roztřesená linka

o dva slunečníky dál jiný vukumpra lakoval asi tak osmdesátileté matroně nehty na nohou, žena měla na hlavě bílý krajkový klobouk s modrou hedvábnou stuhou, obličej jí chránily obrovské brýle gucci, jaké byly v módě zhruba před dvaceti lety, na nos si ovšem někde sehnala ještě zvláštní list, rozvázaná stuha na klobouku signalizovala aktuální směr větru, její manžel byl k celé té scéně apaticky otočen zády a četl si la gazzettu dello sport

na té jsem chvíli spočinul, protože se papírem toho italského sportovního deníku nemůžu nabažit – zhruba stejná růžová jako sváteční košile sicilských mužů, jestli si pamatuješ, která činí tak zvláštní i dresy palerma, přinejmenším v očích maďarů – jelikož symbolizuje to, co jim

závidím úplně nejvíc, onu hlubokou italskou moudrost, považovanou neitaly nesmírně povrchně za povrchnost, se kterou se smířili s konečným nezdarem myšlení a vyvodili jediný správný důsledek pro přežití, totiž že si více považují designu než metafyziky

hédonismus jako rezignace

ano, můžeš se ptát, a dřív nebo později se určitě i zeptáš, že pokud je to tak, jak je to po tom s morálkou, není-li metafyzika, na čem pak máme zakládat své sebeomezení, pokud v nás není morální zákon, abych tak řekl, už naprogramovaně, co by se potom mohlo po stavit do cesty jakékoli vášni, snad hvězdné nebe tam nahoře, pokud není bůh, tudíž nebylo stvoření, odkud vzít stvořením vlastní solidaritu, otázka, která je bezpochyby jednou z mála smysluplných otázek

vrátil jsem se ke křídýlkům

vukumpra právě dokončil své dílo, všemi deseti prsty naznačoval, kolik chce, signore bonanotte vyhrabal pomačkanou desetieurovku a vrazil mu ji do ruky, kývnutím hlavy poděkoval, kluk se usmál a pečlivě zavřel lahvičku s hennou, štětec a hadřík do krabičky ze santalového dřeva

okamžitě jsem ucítil její vůni, jako by objektiv přiblížil i ji

mezitím byl hotov i jeho kamarád, prozkoumal výsledek, párkrát na nehty fouknul a pak se spokojeně narovnal, uklidil si peníze a vy kročil k tomu druhému, aby se vydali zas dál

dívka se vztyčila, chtěla říct něco milého, jenže v tu chvíli se jí začala řinout z nosu krev

matka vyjekla

přepnul jsem foťák na nahrávání

povedlo se to tak, jak to je, bez střihání

chlapec s hennou lusknul prsty, ten druhý se okamžitě otočil a rozběhl se k nedalekému kohoutku, cestou sebral ze země prázdnou láhev od minerálky, ten s hennou přistoupil k lehátku a nekompromisním, a přesto nesmírně klidným pohybem naznačil, jakoby nařídil bonanotteovým zůstat stát v uctivé vzdálenosti od lehátka, rodiče okamžitě poslechli a jako očarování hleděli, jak bere jejich osud do rukou neznámá síla, která se viditelně projevovala tisíce let starými pohyby, tak se to aspoň jevílo na jejich tvářích, a skutečně, ta malá holka byla v dobrých rukou, kluk s hennou ji něžně položil na záda, maličko nadzvedl opěradlo lehátka, pak jí vsunul ruku pod zátylek, s takovou opatrností, jako by se dotýkal čerstvě vylíhnutého ptáčete, a druhou rukou jí jemně zavřel oči, mezitím se vrátil ten druhý s láhví čerstvé vody a spolu s bílým kapesníkem ji podal svému druhovi, aby dívce setřel z tváře krev, ten jí začal tenkým proudem lít na čelo vodu, která mu stékala do dlaně pod jejím zátylkem a dál chladila cévy směřující do mozku, dívka zmalátněla, jako by měla každou chvíli usnout, a netrvalo ani půl minuty a krvácení ustalo, chlapec s hennou jí pro jistotu ještě jednou otřel celý obličej navlhčeným papírovým kapesníkem a pak se na ni usmál

znovu se zvedli k odchodu

na tváři otce byla vidět bezradnost, nejspíš ho napadlo, že by měl tomu klukovi dát znova nějaké peníze, ovšem jako by mu to v tu chvíli připadlo jako hanebně nicotné gesto povýšenecké evropské kultury, hned ten nápad zase zaplašil, zatímco matka na něj hleděla

viditelně bez podobných rozpaků, ohromeně, při pohledu z mého místa přece jen s až trochu nepřiměřeným vděkem

právě k němu natáhla ruku, když k nim dorazil třetí vukumpra

byl v bílé košili, plátěných kalhotách a klobouku, tázavě hleděl na ty dva, kteří v odpověď, a přece jaksi mimoděk přistoupili blíž k sobě, jako by byli někde u výslechu, ten v klobouku se usmál na dívku, potom se něco ze ptal otce, nejspíš italsky, protože muž začal okamžitě, bez nejmenší známky neporozumění odpovídat, dívce adresovaný úsměv opětoval svým vlastním a horlivě pokýval hlavou, určitě? odvětil nejspíš ten v klobouku, načež se do jeho přesvědčování zapojila i paní, jako by byla řeč o tom, jestli je všechno v pořádku, poněvadž i když ten v klobouku sledoval všechno zpovzdálí, přece jen se chce ujistit, jestli chlapci v něčem nechybovali, nikoliv, vrtěla hlavou žena, byli úžasní, ani nevím, co bychom bez nich dělali, ten v klobouku uctivě pokyvoval, načež jediným pohybem hlavy vukumpry propustil a sám taky zmizel, jako by tam nikdy ani nebyl

v tu chvíli se bonanotteovi poprvé dostali k dceři, z obou stran si klekli do písku, hladili ji a vyptávali se, jestli už jí nic nechybí, zatímco dívka nechápala, proč jen se chovají tak nepřiměřeně, a tak aby je z tohoto citového výlevu, který jí byl tak nepříjemný, nějak vytrhla, o něco matku poprosila, takže se matka rozběhla k plážové tašce a vrátila se s kapesním zrcátkem, kterým se jí snažila ukázat křídla, dívka se úlevně rozesmála, vyskočila, sebrala ze stolku pár mincí a rozběhla se ke stánku se zmrzlinou

bonanotteovi tam stáli jako opaření

muž potichu vysvětloval, tiše a otřeseně, jako by se konfrontoval s tím, že kromě skutečnosti jejich dokonale zabydleného života, co víc, snad možná kdesi nad ní, je, možná existuje, jiná realita, která je podle všeho silnější než ta jejich, tak silná, že je prakticky ochromila, žena přitakala, chytli se za ruce a se stejným oduševnělým úsměvem, jaký jsem na jejich tvářích viděl, když jsme se setkali po prvé, čekali, až se jejich dcera vrátí

vypnul jsem kameru

pocítil jsem stud, i za ně, kteří evidentně necítili nic, kromě radosti, převzal jsem na sebe pocit studu za jejich omyl

samozřejmě nemohli vidět, co jsem viděl já předchozí noc ve světle úplňku, nevnímali, o čem ta pohádka byla, nevšimli si, že ti dva kluci nebyli poháněni neosobní, z dávných kultur poděděnou solidaritou, která náleží každému tvoru, tedy žádnou bezpodmínečnou úctou k životu, ale syrovým, kvílivým strachem, že se ukáže, že z neopatrnosti prolili krev dcery bílého muže, za což je pak stihne trest, okamžitý a strašný, vyhnání odtud, z tohoto pozemského ráje, kde je až dosud čekalo každý večer teplé jídlo, celkem čistá postel, kabelová televize, vychlazené pivo a cigareta a nakonec ovšem, jen o tom ještě nevěděli, snad taky černý pytel, z pevného plastu